

DAYA NASAPAR NGA MAKAGI
(The Expressions That Are Often Said)

A Phrase Book For Isnag

compiled by

Elpidio Balacay
Budin Balalang

Pilipino by

Rodolfo Barlaan

illustrated by

Ricardo T. Dumarpa

Summer Institute of Linguistics, Inc.

Translators

1976

Publishers

08.11-1176-1.4C

57.20FQ-766059BG

Printed in the Philippines

Published
in cooperation with
Bureau of Elementary Education
and
Institute of National Language
of the
Department of Education and Culture
Manila, Philippines

This book was published by funds awarded by the
Ramon Magsaysay Foundation to the Summer Institute
of Linguistics for International Understanding.

FOREWORD

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting superstructure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second language learning into two steps--literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Department of Education and Culture of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

JUAN L. MANUEL
Secretary

PREFACE

The purpose of this book is to help speakers of Isnag communicate with speakers of Filipino, Ilocano and English.

Useful phrases are given in four languages. They are grouped by topics but are not dialogues. Translations are not literal. We tried to make them right for the situation.

The phrases were compiled by Elpidio Balacay and Budin Balalang with the assistance of the Summer Institute of Linguistics. The book was made during a Writing Workshop held in Bagabag, Nueva Vizcaya during November-December, 1976.

We are grateful to Mr. Perry Macabuhay for checking the Pilipino versions and to Miss Helen Madrid and Mrs. Patricia Macabuhay for the Ilocano. All are field workers of the Translators Committee of the Philippines.

Rodolfo Barlaan
Summer Institute of Linguistics

Daya Nesurat Kidi Ya Libru

Ya Apakammu	2
Panangrispitár	4
Daya Nakirád Makagi	6
Mepanggap kiya Tolay	12
Mepanggap kiya Pamilya	14
Daya Maggaakkobung	16
Nu Magsinakit ta	20
Daya Parte naya Baggi	22
Mepanggap kiya Aggúni	26
Nu Magsúrát ta	28
Kiya Pinagkakán	32
Daya Akakkanan	34
Ya Aggátang se Agtáwar	36
Kiya Biyáge	40
Ya Angngitúgud ta kiya Dálen	44
Ya Tiyampu	46
Nu Atán ta kadaya Dadakkal la Ili	48
Kiya Iskul	52
Daya Ayam se daya Ul-ulullag	54
Oras	58
Algaw se Gabi	60
Ya Agbiláng ta	64
Ya Pirá	66

Ya Agpakammu

Panangrispitár

Daya Nakirád Makagi

1. Naggayatám?
 2. Pannám?
 3. Mawe yà kattoni.
 4. Mawe yà ka giyán nu.
1. Atán nà.
 2. Dakayu gáyam!
 3. Umunè ka.
Lumnà ka.
 4. Munna ngà ala ngin.
 5. Mawe yà in.
 6. Dad nun./Mawe tada ngin.

Idiay Karsada

1. Naggappuam?
2. Papanam?
3. Idiay.
4. Mapanak idiay ayanyo.

Idiay Balay

1. Apo.
2. Dakayo gayam!
3. Umuli kayo.
Sumrek kayo.
4. Umun-unaakon.
5. Agawidakon.
6. Intayon.

Sa daan:

1. Saan kayo nanggaling.
2. Saan kayo pupunta.
3. Diyan lang.
4. Pupunta akó sa inyo.

Sa bahay:

1. Tao po!
2. Kayo pala.
3. Umakyat kayo.
Tuloy po kayo.
4. Mauuna na ako sa inyo.
5. Uuwi na ako.
6. Tayo na.

1. Where are you coming from?
2. Where are you going?
3. I am going there.
(I am just walking.)
4. I am going to your place.

1. Hello.
(call when approaching house)
2. You come.
3. Come on up.
Come inside.
4. I'll go ahead.
(said when leaving)
5. I'm going home.
6. Let's go now.

1. Napiya ya an-anà mu.
Naldumag!
2. Napiya pagyanán ya ili nu.
3. Piyán ku anedi. Ninggap.
4. Namit ya aglútum.
5. Namit mà tu kinnán tada.
6. Nalaing ka nga maginglis.
7. Ipisur taka mán.
8. Dispinsáran nà ta akkan ku
ginúrát ikaw.
9. Teng k'yu.

1. Nagpintas ti anakyon.
Nakaluklukmeg!
2. Napintas ti lugaryo.
3. Kayatko ditoy ta natalna.
4. Naglaingka nga agluto.
5. Nagimas ti kinnan tayo.
6. Naglaingka nga aginglis.
7. Mabalín na litratuen kayo?
8. Dispensarem ta diak
inggagara.
9. Agyamanak.

1. Maganda ang iyong anak.
Napakalusog.	1. Your child is beautiful.
So healthy.
2. Magandang tirahan ang iyong
lugar.	2. Your place is a nice place
to live.
3. Gusto ko rito. Tahimik na
lugar.	3. I like it here; it's a
peaceful place.
4. Mahusay kang magluto.	4. You are a good cook.
5. Napakasarap ng pagkaingiyon.	5. That meal was delicious.
6. Mahusay kang magsalita ng
Ingles.	6. You are an expert at speaking
English.
7. Maaari ba kitang kunan ng
larawan.	7. May I take your picture?
8. Ipagpaumanhin po ninyo, hindi
ko po sinasadya.	8. Sorry, it wasn't intentional.
9. Salamat po.	9. Thank you.

Daya Nakirād Makagi

1. Akkan ku ammu.	1. Diak ammo.
2. Ditán na.	2. Bay-amon.
3. Atán nala kikaw.	3. Adda kenka.
4. Yà ya mangwa.	4. Siakton.
5. Mawe yà in.	5. Mapanakan.
6. 'Bet ka kidde.	6. Umayka man ditoy.
7. Iddán nà mán ka 'coke'.	7. Ikkannak man iti coke.
8. Lùtám ya gagyángán.	8. Ilukatmo man ta ridaw.
9. Glpám ya lamdáwan.	9. Irikepmo ta tawa.
10. Idaggám, makaru wala.	10. Mabiit laeng.
11. Kumíwid ka kiyà.	11. Makikuyugka kaniak.
12. Inna kabulum?	12. Asino dayta kadduam?
13. Ammum ya mayor kitúni nga líli?	13. Am-ammom tí mayor tí dayta a lugar?
14. Ammù ala ya muráng na.	14. Ammok no makitak.
15. Inna ngágan na?	15. Ania ti naganna?

1. Hindi ko alam.	1. I don't know.
2. Bayaan mo na.	2. Nevermind.
3. Bahala kayo.	3. It's up to you.
4. Ako na.	4. I'll do it.
5. Aalis na ako.	5. I'll be going now.
6. Halika rito.	6. Come here.
7. Dalhan mo ako ng 'coke'.	7. Bring me a Coke.
8. Buksan mo ang pinto.	8. Open the door.
9. Isara mo ang bintana.	9. Close the window.
10. Sandali lang.	10. Please wait a moment.
11. Sumama kayo sa akin.	11. Come with me.
12. Sino ang kasama mo?	12. Who is your companion?
13. Kilala mo ba ang alkalde sa lugar na iyon?	13. Do you know the mayor of that place?
14. Kilala ko siya sa mukha.	14. I know him by sight.
15. Ano ang pangalan niya?	15. What is his name?

16. Naligpanan kun.
17. Akkan ku maawâtan.
18. Nâgan nedi?
19. Nâgan nayân?
20. Nâgan natun kitûni?
21. Inna makin lâpis kiyân?
22. Nungay na?
Inna?
Makin kuwa?
23. Kawâ na?
Taanna?
Paanna?
24. Taanna ta?
25. Ussam mân tu kinagim.
26. Bulunan nâ mân.
27. Atân winarâm?
28. Maburung ngâ.

16. Diak malagipen./Nalipatakon.
17. Diak maawatan.
18. Ania daytoy?
19. Ania dayta?
20. Ania daydiay?
21. Akin lapis dayta?
22. Kaano?
Asino?
Akinkukua?
23. Adinno?
Apay?
Kasano?
24. Apay nga saan?
25. Pangngaasim ta ulitemman.
26. Mabalín na kuyugennak?
27. Adda sinsilyom?
28. Sige. Agap-apuraak ngamin.

16.	Hindi ko matandaan.
Nakalimutan ko na.	16.	I don't remember./I have
forgotten.
17.	Hindi ko maunawaan.	17.	I do not understand.
18.	Ano ito?	18.	What is this?
19.	Ano iyan?	19.	What is that?
20.	Ano iyon?	20.	What is that yonder?
21.	Kaninong lapis iyan?	21.	Whose pencil is that?
22.	Kailan?
Sino?
Kanino?	22.	When?
Who?
Whose?
23.	Saan?
Bakit?
Papaano?	23.	Where?
Why?
How?
24.	Bakit hindi?	24.	Why not?
25.	Pakiulit mo nga ang iyong
sinabi?	25.	Please repeat what you said.
26.	Maaari bang samahan mo ako?	26.	Would you please accompany me?
27.	May barya ka ba?	27.	Do you have small change?
28.	Nagmamadali ako!	28.	I'm in a hurry.

Mepanggap Kiya Tolay

Mepanggap Kiya Pamilya

Daya Maggaakkobung

1. Kawà na ya babalay mu kitun?	1. Taga-ano ka a sigud?
2. Pag-agyanán mu kidi yin?	2. Paggigianam itan?
3. Naggayátám?	3. Naggappuam itan?
4. Nágan naya masápul mu?	4. Ania ti mabalin nga maipaayko kenka?
5. Maggagáyam mà kammala ngin.	5. Agpassiarak laeng.
6. Alalbet ka?	6. Kasangsangpetmo?
7. ò, alalbet tà kagidamen gayát ka Baguio.	7. Wen, kásangsangpetko laeng idi kalman a naggapu idiy Baguio.

1. Taga saan po ba kayong talaga?
2. Saan kayo nakitira ngayon?
3. Saan kayo galing ngayon?
4. Ano ang maipaglilingkod ko sa inyo.
5. Dumadalaw lang ako.
6. Kararating mo lang ba?
7. Oo, kararating ko lang kahapon mula sa Baguio.

1. Where are you from originally?
2. Where are you staying now?
3. Where did you just come from?
4. What can I do for you?
5. I just came to visit.
6. Have you just arrived?
7. Yes, I came just yesterday from Baguio.

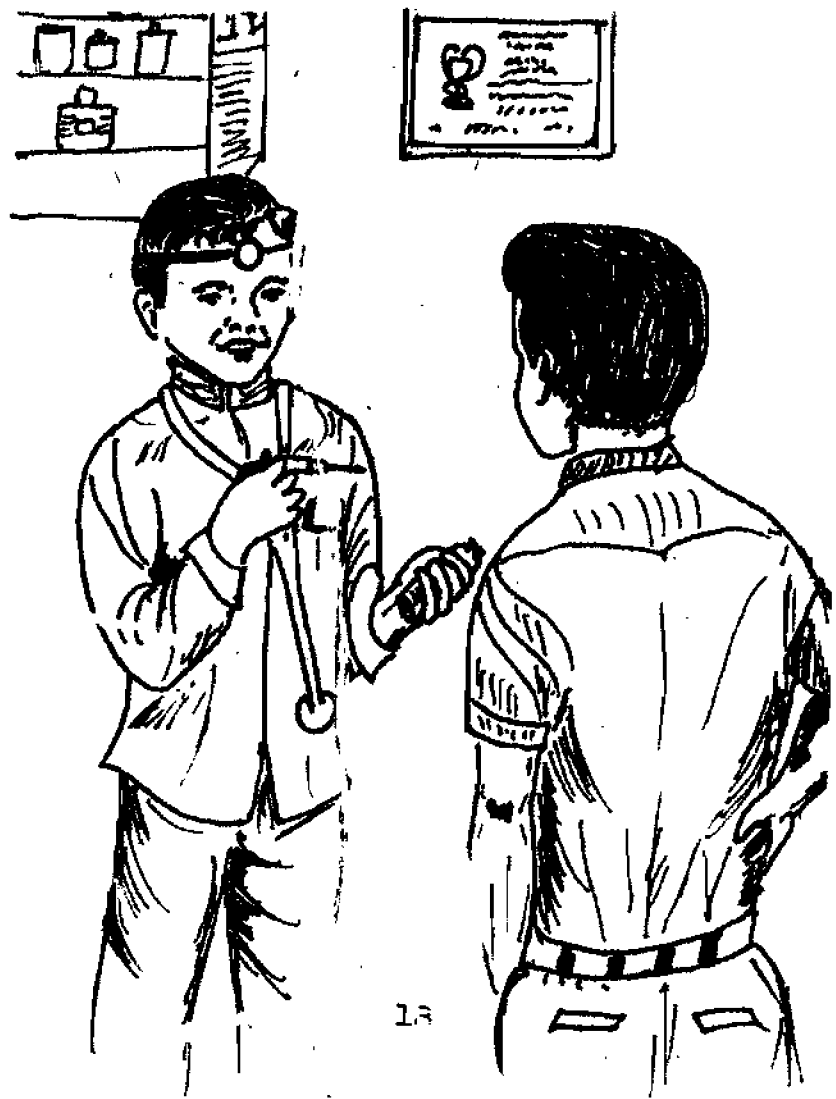
1. Sibbiyág kam ya amám?	1. Sibibiag pay laeng dagiti nagannak kenka?
2. O, may natay ya ina ku win ka kadagun.	2. Sibibiag pay laeng ni Tatang ngem ni Nanang ket natay idi napalabas a tawen.
3. Piga kayu magwawági?	3. Mano kayo nga agkakabsat?
4. Walu kami ngámin.	4. Walo kami amin.
5. Ikaw ya manákam?	5. Sika ti inauna?
6. Akkan, iyà ya udiyán.	6. Saan, siak ti inaudi.
7. Piga dagun mu win?	7. Mano ti tawenmo?
8. Atán atáwa mu win?	8. Adda asawamon?
9. Atán da annánà mu win?	9. Adda annakmon?
10. O, limma da annánà ku win.	10. Wen, adda liman.
11. Duwa da babbay se tallu lalláki.	11. Dua ti babai ken tallo ti lallaki.

1. Buhay pa ba ang tatay mo?
2. Oo, pero ang nanay ko ay namatay noong isang taon.
3. Ilan kayong magkakapatid?
4. Walo kaming magkakapatid.
5. Kayo ba ang panganay?
6. Hindi, ako ang bunso.
7. Ilan taon na kayo?
8. May asawa ba kayo?
9. May mga anak na ba kayo?
10. Oo, mayroon na akong limang anak.
11. Dalawang babae at tatlong lalaki.

1. Is your father still living?
2. Yes, but my mother died last year.
3. How many brothers and sisters do you have?
4. There are eight children in our family.
5. Are you the eldest?
6. No, I am the youngest.
7. How old are you?
8. Do you have a wife?
9. Do you have children?
10. Yes, I have five children.
11. Two are girls and three are boys.

ama	ama	ama	father
ina	ina	ina	mother
an-anà	anak	anak	offspring
an-anà	anak	anak	son/daughter
atáwa	asawa	asawa	husband
atáwa	asawa	asawa	wife
bókud	balo	balo	widower/widow
kal-allay	ka ayan-ayat	nobyá	fiancee
wagi	kabsat	kapatid	brother/sister
udiyán	ub-ubing	bunso	younger
manákam	in-inauna	panganay	older
ap-apu	apo	nuno	grandparent
apúku	apóko	apo	grandchild
ulitag/íkit	uliteg/íkit/anti	tiyuhin/tiyahin	uncle/aunt
amanakan	kaanakan	pamangkin	nephew/niece
kapinsán	kasinsin	pinsan	cousin

katugárgan	katugangan	biyanan	parent-in-law
katayug/ipág	kàyong	bayaw	brother-in-law
katayug/ipág	ipag	hipag	sister-in-law
manúgárgan	manugang	manugang	son/daughter-in-law
akkobung	kabágyan	(mga) kamag-anak	relative(s)
kailiyán	kailian	kababayan	townmate
opun	gayyem	kaibigan	friend
kalínga	kabusor	kaaway	enemy
tolay	tao	tao	person
laláki	lalaki	lalaki	male
babay	babai	babae	female
an-anà	ubing	bata	child
bagbagu	baro	binata	young man (unmarried)
babbalásang	balasang	dalaga	young woman (unmarried)
lálakay/bàbakat	lallakay/ babbaket	matandang lalaki/babae	old man/woman

Nu Magsinakit Ta

Daya Farte Naya Baggi

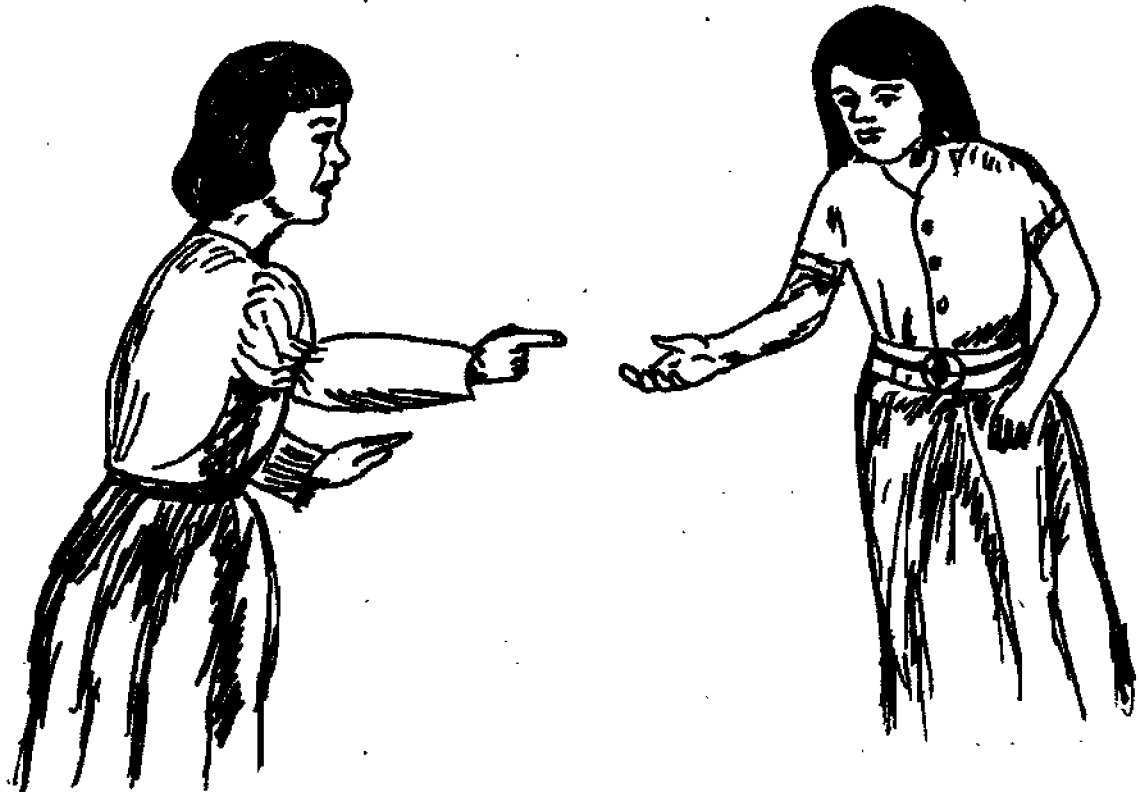
1. Nadak-dákè ya uray na.	1. Madi ti rikriknaena.
2. Magtakit.	2. Masakit.
3. Magpaduktor ka.	3. Agpakitaka iti doktor.
4. Ka wàna ya atân duktor ta?	4. Ayan ti doktor?
5. Nágan naya maglginám?	5. Ania ti rikriknaem?
6. Magawwang ngà.	6. Nasakit ti ulok.
7. Nagota ngà kitu gabi.	7. Nagsarwaak idi rabii.
8. Màmàlap pà se madagàng.	8. Maululawak ken
aggurgurigorak.
9. Magmalarya ngà kid.	9. Addan sa malariak.
10. Indiksiyonán taka,	10. Indiksiyanan daka.
11. Tumaram idi nga ágas kada
agpapásu.	11. Tomarem daytoy agas kada
tumenga ti aldaw.

1. Masama ang kanyang pakiramdam.
2. Siya ay may sakit.
3. Pumunta ka sa manggagamot.
4. Saan ako tatawag ng manggagamot.
5. Ano ang iyong nararamdaman?
6. Masakit ang aking ulo.
7. Nagsuka ako kagabi.
8. Nahihilo ako at may lagnat.
9. May malaria yata ako.
10. Iiniksiyunan kita.
11. Inumin ninyo ang gamot na ito tuwing tanghali.

1. He doesn't feel well.
2. He is sick.
3. Go to the doctor.
4. Where can I find a doctor?
5. Tell me how you feel.
6. I have a headache.
7. I vomited last night.
8. I feel dizzy and have a fever.
9. I think I have malaria.
10. I will give you a shot.
11. Take this medicine every day at noon.

ima	takkiag	bisig	arm
addag	likud	likod	back
baggi	bagi	katawan	body
tulang	tulang	buto	bone
simid	timid	baba	chin
gütü	barukong	dibdib	chest
talinga	lapayag	tainga	ear
siku	siko	siko	elbow
mata	mata	mata	eye
mukat	rupa	mukha	face
kurimang	ramay	daliri	finger
sikil/bingil	saka	paa	feet
kiday	muging	noo	forehead
abü	buok	buhok	hair (head)
labunungan	ima	kamay	hand
bukal	puso	puso	heart
atud/utud	tumeng	tuhod	knee

lappu	luppo	hita	leg, upper
bassit	gurong	binti	leg, lower
agtay	dalem	atay	liver
bugung/mítung	ngiwat	bibig	mouth
kuku	kuko	kuko	nail
būlaw	tengnged	leeg	neck
igung	agong	ilong	nose
tàgáng	paragpag	tadyang	rib
abága	abaga	balikat	shoulder
sinay	tiyan	tiyan	stomach
ngipan	ngipen	ngipin	teeth
barakubbò	karabukob	lalamunan	throat
indadakkal	tangan	hinlalaki	thumb
kurimang sikil	tangan ti saka	daliri ng paa	toe
dila	dila	dila	tongue

Mepanggap Kiya Aggúni

Nu Magsúrát Ta

1. Ammum ya managálog?	1. Ammom ti agtagalog?
2. Maawátan ku ka bittí
may akkan ku meúni.	2. Maawatak bassit ngem diak
ammo nga isao.
3. Ammú ya magúni ka bittí.	3. Bassit laeng ti maisaok.
4. Nágan naya_____kiya aggúni nu?	4. Ania ti_____iti saoyo?
5. Maawátam ya kag-kagiyan ku?	5. Maawatam ti ibagbagak?
6. Akkan ku maawátan.	6. Diak maawatan.
7. Nágan natun?/Ussam mán.	7. Ulitemman.
8. Innayádam ya magúni.	8. In-innayadem kadi ti agsao.
9. Nalaing ka nga maginglis.	9. Naglaingka nga agsao ti
English.
10. Mesàsàwil pikam ya aggúní.	10. Saan nga kusto ti panagsaok.
11. Magsur-súru wà pikam ma
magilukánu.	11. Agad-adalak pay laeng nga
agsao ti Ilocano.

1. Marunong ba kayong magsalita ng Tagalog?	1. Do you know how to speak Pilipino?
2. Nauunawaan ko po ng kaunti ngunit hindi ako makapagsalita.	2. I understand a little but I don't know how to speak it.
3. Nakakapagsalita ako ng kaunti.	3. I speak it a little.
4. Ano ang ____ sa inyong salita?	4. How do you say ____ in your language?
5. Nauunawaan mo ba ang aking sinasabi?	5. Do you understand what I am saying?
6. Hindi ko po nauunawaan.	6. I don't understand.
7. Pakiulit mo nga.	7. Please repeat that.
8. Magsalita kayo ng marahan.	8. Speak more slowly.
9. Mahusay kayong magsalita ng Ingles.	9. You speak English well.
10. Hindi maayos ang aking pagsasalita.	10. My speech is not grammatical.
11. Nag-aaral pa lamang akong magsalita ng Ilokano.	11. I am still learning how to speak Ilocano.

1. Pàkawan nà mán makaru kiya bolpen mu.	1. Bulodekman ti penmo iti apagbiit.
2. Magsúrát tà ke ina.	2. Agsurataкто ken ni Nanang.
3. Masápul ku ya papel se istam se inbilop.	3. Masapulko iti papel, selyo ken sobre.
4. Magpirma ka kidi.	4. Isuratmo ditoy ti naganmo.
5. Ibuson mu mán idi ya súrát.	5. Pakibusonmo daytoy suratko.
6. Iddán nà mán ka istam. Duwa nga agbubusait se manikal se isa nga agnanam busait.	6. Gumatangak man ti dua nga selyo nga sagkikinse ken maysa nga sag-sesenta.
7. Ka wàna ya mabalín ta nga pagpagtelegramaán?	7. Ayan ti pagtelegramaan ditoy.

1. Pahiram nga po ng 'ballpen' ninyo sandali.	1. May I borrow your pen for a moment?
2. Magpapadala ako ng sulat sa nanay ko.	2. I will send a letter to my mother.
3. Kailangan ko ng papel, selyo, at sobre.	3. I need paper, stamps and an envelope.
4. Lumagda kayo rito.	4. Sign your name here.
5. Dalhin ninyo ang sulat na ito sa koreo.	5. Take this letter to the post office.
6. Pagbilhan mo ako ng dalawang selyong tig-kikinse at isang selyong tig-sisisenta.	6. Sell me two 15 centavo stamps and one 60 centavo stamp.
7. Saan kami maaaring magpadala ng telegrama?	7. Where can we send a telegram?

1. Mabisin nà a sikkinum.
2. Mangán tada ngin.
3. Mangán ka, akkan ka maliyaw.
4. Namit. Nasil-síli.
5. Ara, mangán ka pikam.
6. Nabtug gà in.
7. Iddán nà mán ka danum.

1. Mabisinak ken maka-inumak.
2. Mangan tayon.
3. Manganka a nalaing. Dika agbabain.
4. Naimas ti sinda tayo ken medyo nagasang.
5. Mangalaka pay.
6. Kuston. Nabsugakon.
7. Makiinumak man bassit.

1. Ako ay nagugutom at nauuhaw.
2. Kumain na tayo.
3. Kumain kayong mabuti; huwag kayong mahihiya.
4. Masarap at maanghang-anhang ang pagkain ito.
5. Kumuha pa kayo.
6. Ayaw ko na, busog na ako.
7. Pahingi nga po ng inumin.

1. I am hungry and thirsty.
2. Let's eat now.
3. Eat well, don't be shy.
4. It's delicious and a little peppery.
5. Take some more.
6. I can't, I'm full.
7. Give me a drink of water, please.

1. Mabisin nà a sikkinum.
2. Mangán tada ngin.
3. Mangán ka, akkan ka maliyaw.
4. Namit. Nasil-síli.
5. Ara, mangán ka pikam.
6. Nabtug gà in.
7. Iddán nà mán ka danum.

1. Mabisinak ken maka-inumak.
2. Mangan tayon.
3. Manganka a nalaing. Dika agbabain.
4. Naimas ti sinda tayo ken medyo nagasang.
5. Mangalaka pay.
6. Kuston. Nabsugakon.
7. Makiinumak man bassit.

1. Ako ay nagugutom at nauuhaw.	1. I am hungry and thirsty.
2. Kumain na tayo.	2. Let's eat now.
3. Kumain kayong mabuti; huwag kayong mahihiya.	3. Eat well, don't be shy.
4. Masarap at maanghang-anhang ang pagkain ito.	4. It's delicious and a little peppery.
5. Kumuha pa kayo.	5. Take some more.
6. Ayaw ko na, busog na ako.	6. I can't, I'm full.
7. Pahingi nga po ng inumin.	7. Give me a drink of water, please.

pariya
rabung
púsu
antà
balátung
ripulyu
balangkuy
mait
tarung
bâwang
basang
ukra
unyon

pitsay
tîrang
bakûbâ
karabâsa
kamusi
kamáit

paria
rabong
sabunganay
utong
balatong
repolyo
kahoy
mais
tarong
bawang
laya
saluyot
lasona
gisantes
petsay
sili
tabungaw
karabasa
kamoti
kamatis

atis

Mga Gulay

ampalaya
labong
puso ng saging
sitao
monggo/balatong
repolyo
kamoteng-kahoy
mais
talong
bawang
luya
okra
sibuyas
sitsaro
petsay
siling pula
upo
kalabasa
kamoteng baging
kamatis

Prutas

atis

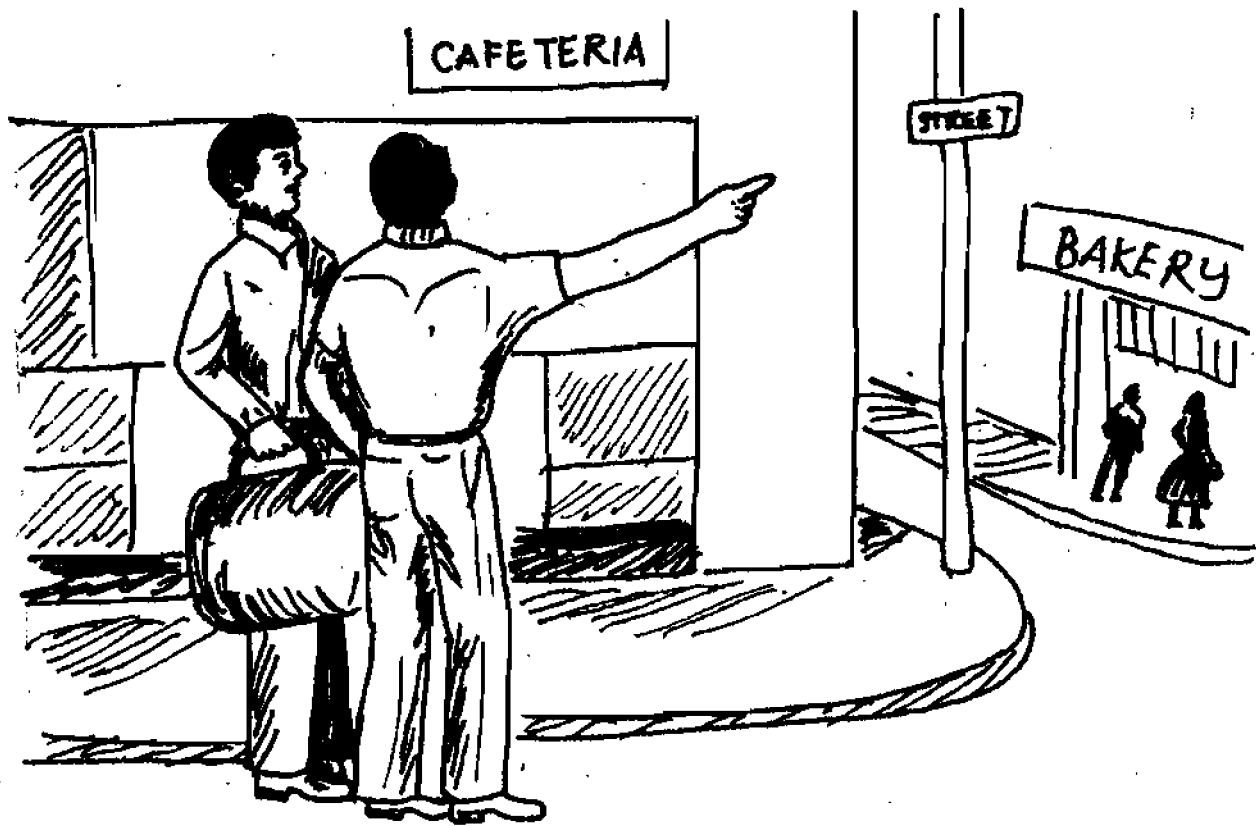
ampalaya
bamboo shoots
banana blossom
beans-long
beans, monggo
cabbage
cassava
corn
eggplant
garlic
ginger
okra
onion
peas
pechay
red pepper
squash-white
squash-yellow
sweet potatoe
tomato

atis

bágat	saba	saging	banana
iyug	niog	niyog	coconut
kakalodan	naganus a niog	buko	coconut-young
bayábat	bayabas	bayabas	guava
kalamansit	kalamansi	kalamansi	kalamansi
anangka	anangka	nangka	jackfruit
amangga	mangga	mangga	mango
-----	sangkis	dalanghita	orange
kapáya	papaya	papaya	papaya
pinya	pinya	pinya	pineapple
lumbán	lukban	suha	pomelo
kainítu	kaimito	kaimito	star-apple
		<u>Karne</u>	
karni báka	karne ti baka	karning baka	beef
anù	karne ti manok	karning manok	chicken
agama	rasa	alimasag	crab
sinapán na	pindang	daing	dried fish
sissida			
sissida	ikan, lames	isda	fish
pátu	pato	karning pato	duck
karni ábuy	karne ti baboy	karning baboy	pork
		<u>Sari-sari</u>	
kape	kapi	kape	coffee
itsa	itsa	tsa/tsaa	tea
gátas	gatas	gatas	milk
asin	asin	asin	salt
súkár	asukar	asukal	sugar

1. Piga ya isa nga yarda kidi?	1. Mano ti sangayarda kadaytoy?
2. Nangina. Awan na nga táwar?	2. Nangngina daytan! Dila mabalin na kissayam?
3. Nalapat yanin.	3. Nalaka daytan.
4. Piga ya piyám?	4. Mano ti kayatmo?
5. Amúngám pikam.	5. Nayonam pay bassit.
6. Iddem ka limma pisus?	6. Mabalin iti lima a pisos?
7. Ara la ngin a. Piga yarda ya alà mu?	7. Sige, mano nga yerda ti kayatmo?
8. Piyám ya gumátang ka lãba 'mãm'?	8. Ading/Manang, gumatangka iti basket?
9. Inna ya nangwa kiyán?	9. Asino ti nagaramid?
10. Iyà kappela ngin ?	10. Inaramidko.
11. Nakammuwám kiya mangwa ka lãba?	11. Sadino ti nagadalam nga agaramid ti basket?
12. Sinuruwán nã ina.	12. Ni Nanang. Isu ti nangisuro kaniak.

1. Magkano ang isang yarda ng telang ito.	1. How much is a yard of this cloth?
2. Ang mahal naman. Maaari bang tumawad?	2. That's expensive. Can't you give a discount?
3. Napakamura na ito.	3. It's very inexpensive as it is.
4. Magkano ang gusto mo?	4. How much would you want to pay for it?
5. Dagdagan mo pa ng kaunti.	5. Offer a bit more.
6. Ibibigay mo ba ng limang piso.	6. Can you give it for ₱5.00?
7. Sige. Ilan yarda ang kukunin mo.	7. Okay. How many yards do you want?
8. Ale, gusto ba ninyong bumili ng basket.	8. Ma'm, would you like to buy a basket?
9. Sino ang gumawa niyan.	9. Who made it?
10. Ako po. Gawa po ito sa kamay.	10. I made it myself/It's handmade
11. Saan ka natutong gumawa ng basket?	11. Where did you learn how to make baskets?
12. Tinuruan po ako ng nanay ko.	12. My mother taught me.

Kiya Biyage

Ya Angngitûgud Ta Kiya Dâlen

Ya Tiyampu

Nu Atán Ta Kadaya Dadakkal La Ili

1. Agtuwan ku sir, gane.	1. Siakon ti mangkarga dayta kargam, Apo.
2. Akkan tagge, atán mangagtu win.	2. Bay-amon, addan ti mangkarga.
3. Ibansim yán ta agtuwan ku wala.	3. Ibatim ta maysa ta awitek.
4. Piga ngámin ya pagbáyad ku?	4. Maño amin ti pagbayadko?
5. Palotán kid. Appát pisus sala ngin.	5. Napalalo unay daytan. Ikkanka laeng iti uppát nga pisos.
6. Mawe ka ka Ilocos?	6. Mapanka idia y Ilocos?
7. O, nágan naya takay ku ta?	7. Wen, ania ti pagluganak nga mapan idia y?
8. Magtakáy ka kitóni nga tarà.	8. Dayta nga lugan ti pagluganam.
9. Kumíwid ka kiyà.	9. Surotennak.
10. Ka wàna ya giyán daya diyip pa mawe ka Santa Maria?	10. Ayan ti pagluganan nga mapan idia y Santa Maria?
11. Atán da kitóni, may napí-piya nu magtaraysikel ka ngala.	11. Idia y, ngem nasaysayaat no agraysikelka.
12. Piga oras panda ka Baguio?	12. Kasano ti kabayagna iti panagbiahe nga mapan idia y Baguio?

1. Mama, ako na ang magdadala.	1. Sir, I will carry. O.K.
2. Huwag na, may magdadala na.	2. Nevermind, someone is doing it already.
3. Iwan mo ang isang iyan at ako na ang magdadala.	3. Leave that one; I will carry it.
4. Magkano ang sisingilin mo sa lahat ng ito.	4. How much will you charge for all this?
5. Ang mahal naman! Apat na piso na lang.	5. That's too much. I will give four pesos only.
6. Papunta ba kayo sa Ilokos?	6. Are you going to Ilocos?
7. Oo, ano ang aking sasakyan papunta roon.	7. Yes, what do I take to get there?
8. Sumakay kayo sa bus na iyon.	8. You take that bus.
9. Sumonod kayo sa akin.	9. Follow me.
10. Saan ang sakayan patungo sa Santa Maria.	10. Where do I get the jeep to Santa Maria?
11. Sa dako roon, pero mabuti pa ay sumakay kayo sa traysikel.	11. Over there, but it's better to take a tricycle.
12. Gaano katagal ang biyahe papunta sa Baguio?	12. How long is the trip to Baguio?

13.	Moli kid walu oras.	13.	Dandani walo nga oras.
14.	Magpakkal ta?	14.	Agbalon tayo?
15.	Wàna paglagsiyám?	15.	Sedino ti pagdissaagam?
16.	Mawe ka pe angkel?	16.	Pagdissaagan? Aglugan kayo.
tata/nana?
17.	Magtakay ka ngin. Isap-át
ku la daya agtum kiya otun.	17.	Aglugan kayon. Ikargak ti
kargayo dita rabaw ti jeep.
18.	Piga ya pagpilíti se ya
agtú?	18.	Mano ti pletek kuntudo
daytoy kargak?
19.	Maglagsi yà kiya tindáan.	19.	Dita merkado ti pagdissaagak

13.	Humigit-kumulang sa walong oras.	13.	Eight hours, more or less.
14.	Kailangan bang magdala tayo ng makakain sa daan?	14.	Should we take something to eat on the way?
15.	Saen kayo bababa?	15.	Where will you get off?
16.	Sasama ba kayo, mama/ale?	16.	Are you coming, uncle/auntie?
17.	Sakay na. Ilalagay ko ang kargada ninyo sa ibabaw ng dyip.	17.	Get on. I will put your cargo on top of the jeep.
18.	Magkano ang aking pasahe pati kargada ko?	18.	How much is the fare for myself and the cargo?
19.	Bababa ako sa palengke.	19.	I'll get off at the market.

1. Surútam mala yán.
2. Magpadiwanán ka kiya palku.
3. Magpakasig'á ka nu maliwánam ya rangtáy.
4. Kawà giyán naya amám se ya inám.
5. Atér ka ngúdu may atán ne ina ki taggad.
6. Balay angkel ku yán ki likud simbáan.
7. Umuné ka kifúni.
8. Umúlug ka kidi.
9. Magimáng ka kiya palku.
10. Magimáng ngà kidi.

1. Agderetsoka laeng dita.
2. Agpakanawanka dita nagsulian ti kalsada.
3. Agpakanigidka kalpasan ti rangtay.
4. Ayan ni Tatangmo ken ni Nanangmo?
5. Adda ni Tatang idiay ngato, ngem ni Nanang ket adda baba.
6. Ti balay iti likudan ti simbaan ket balay ni uliteg.
7. Sumang-at kayo idiay.
8. Sumalog kayo ditoy.
9. Agsardeng kayo dita nagsulian ti kalsada.
10. Agdissaagak ditoyen.

1. Lumakad kayo ng tuloy-tuloy.	1. Go straight ahead.
2. Kumanan kayo sa kanto.	2. Turn right at the corner.
3. Kumaliwa kayo pagkalampas ng tulay.	3. Turn left after the bridge.
4. Nasaan ang tatay at nanay mo.	4. Where is your father and mother?
5. Ang tatay ay nasa itaas, ang nanay po naman ay nasa ibaba.	5. He is upstairs but mother is downstairs.
6. Ang bahay na nasa likod ng simbahan ay sa aking tiyo.	6. The house behind the church is my uncle's.
7. Umakyat kayo.	7. Climb up there.
8. Bumaba kayo.	8. Come down here.
9. Huminto sa kanto.	9. Stop at the corner.
10. Bababa na ako rito.	10. I will get off here.

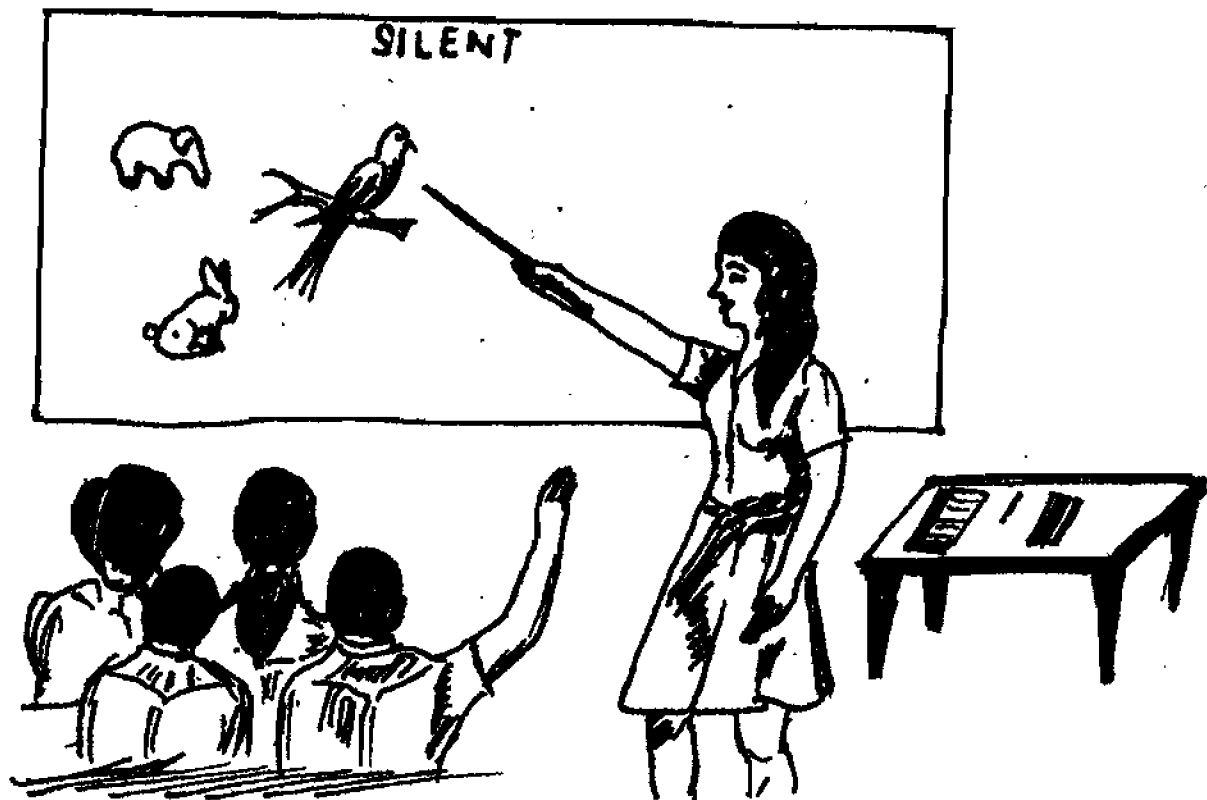
1. Napiya ta akkan magudán nin.	1. Nasayaat ta saanen nga agtutudo.
2. Napasúngat áta magdagun nin.	2. Nakapudpudot ta kalgaw ngamin.
3. Nasiyam.	3. Naglammin.
4. Magsalsaluysoy ta atán báli ka Cagayan.	4. Naka-angangin ta adda ngami bagyo idiay Cagayan.
5. Nalupang ya dálen áta amiyán.	5. Nakapitpitak ti kalsada ita nga panagtutudo.
6. Nagudán ka naggat tutu wala kagidamen.	6. Nagtudo ti napig - idi kalm
7. Nalukág gà ala kitu addug kitu gabi.	7. Nakariingak gapu iti gurruc idi rabii.
8. Napasúngat kanedi may nasiyam ka Baguio.	8. Napudot ditoy ngem nalamiis idiay Baguio.

1. Mabuti at hindi na umuulan.	1. It's good that it's no longer raining.
2. Napakainit dahil tag-init na ngayon.	2. It is very hot because it's dry season.
3. Maginaw.	3. It is cold.
4. Mahangin dahil may bagyo sa Cagayan.	4. It is very windy because there's a typhoon in Cagayan.
5. Ang daan ay maputik dahil tag-ulan.	5. The road is muddy because it's rainy season.
6. Umulan ng napakalakas kahapon.	6. It rained very hard yesterday.
7. Nagising ako dahil sa kulog kagabi.	7. The thunder woke me up last night.
8. Mainit dito pero maginaw sa Baguio.	8. It is hot here but it is cold in Baguio.

1. Wana ya aggatáangan ka 'newspaper'?	1. Ayan ti paggatangan iti pagiwarnak?
2. Wàna ya pagpariperán ta ka rilos?	2. Ayan ti agtatarimaan ti relitoy?
3. Giyán naya dentis kidi?	3. Ayan ti dentista?
4. Wàna pangalakkán ta ka tiket ka urplánu.	4. Ayan ti pangalaan ti ticket nga aglugan ti eroplano?
5. Wàna ya mameyag ka tindáan?	5. Ayan ti dalan nga mapan idia merkado.
6. Wàna ya napiya nga ristaorán?	6. Ayan ti nasayaat nga restaurant?
7. Ad-adayyu ka Trinidad?	7. Adayo pay ti Trinidad?

1. Saan ako makakabili ng pahayagan?
2. Saan maaaring magpakumpuni ng relo?
3. Saan mayroon dentista?
4. Saan makakabili ng tiket sa eroplano?
5. Saan ang papuntang palengke?
6. Saan mayroon mabuting 'restaurant'?
7. Mas malayo pa ba sa Trinidad?

1. Where can I buy a newspaper?
2. Where can I get a watch repaired?
3. Where is a dentist?
4. Where is the airplane ticket office?
5. Show me the way to the market.
6. Where is a good restaurant?
7. Is it much further to Trinidad?

Kiya Iskul

Daya Ayam So Daya Ul-ulullag

1. Ginaán nu pikam.	1. Denggenyo nga umuna.
2. Ginán nu pánang.	2. Denggenyo nga nalaing.
3. Sungbátan nu ya saludsud.	3. Sungbatanyo ti saludsod.
4. Kaggattan nu ya mangibása.	4. Pigsanyaan ti agbasa.
5. Basáan nu kappela ngin.	5. Dayta matayo ti pagbasayo.
6. Adálan nu manin.	6. Adalenyonto manen.
7. Magsaludsud dà ta.sungbátan nu.	7. Agsaludsodak ket sungbatanyo.
8. Magsikád kayu.	8. Tumakder itayo.
9. Magtugaw kayu.	9. Agtugaw kayo.
10. Itáyag nu ya íma nu nu ammu nu ya sungbát na.	10. Itayagyo ti imayo no ammoyo ti sungbatna.
11. Kaggattam ya magúni. Akkan mi ka magina.	11. Pigsam ti agsao. Saan daka nga mangnggeg.
12. Napiya	12. Nasayaat.
13. Kustu	13. Kusto dayta.
14. Nasábag.	14. Saan nga kusto.

1. Makinig muna kayo.	1. Listen first.
2. Makinig kayong mabuti.	2. Listen carefully.
3. Sagutin (ninyo) ang tanong.	3. Answer the question.
4. Basahin (ninyo) ng malakas.	4. Read aloud.
5. Basahin (ninyo) ng mahina.	5. Read silently.
6. Pag-aralan ninyo itong muli.	6. Study it again.
7. Magtatanong ako, sagutin ninyo.	7. I'll ask a question, you answer.
8. Tumayo ka.	8. Stand up.
9. Maupo ka.	9. Sit down.
10. Itaas ninyo ang inyong kamay kung alam ninyo ang sagot.	10. Raise your hand if you know the answer.
11. Lakasan mo. Hindi ka naming marinig.	11. Speak louder. We can't hear you.
12. Magaling.	12. Good.
13. Tama.	13. Right.
14. Mali.	14. Wrong.

nuwáng
kusa
pipiyà
anu
bàka
buwáya

ugta
átu
tukà
baya

gansa
upa
kabalyu
alipáp
ayong/attot
batit
ábuy
kawitán
idaw
kagut

nuang
pusa
piek
manok
baka
buwaya

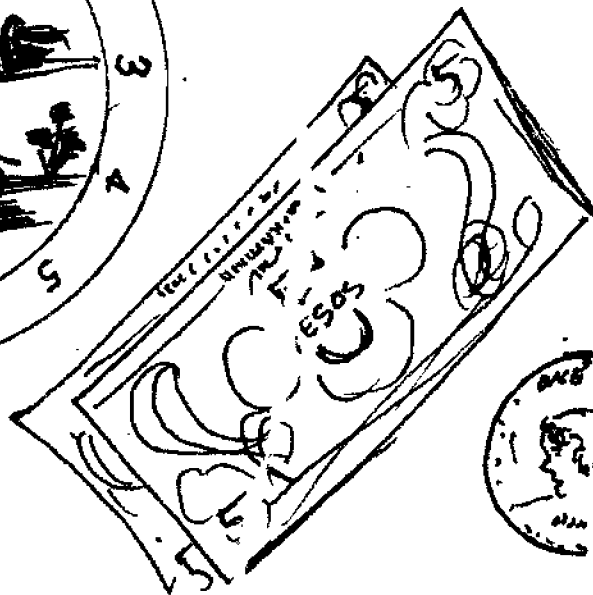
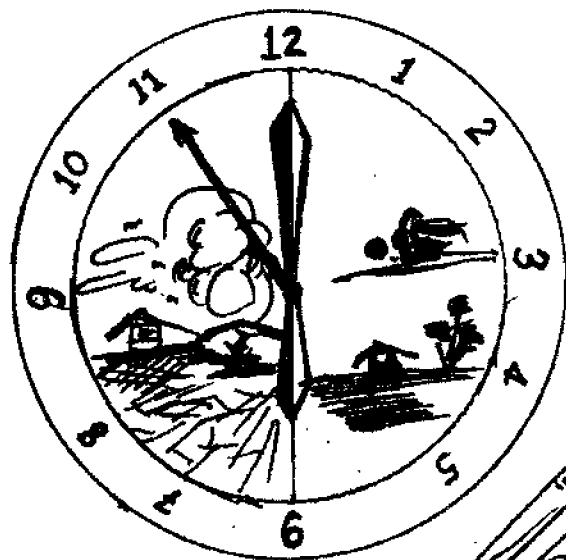
ugsa
aso
tukak
bayyek
alibut
ganso
upa
kabalyo
alutiit, banyas
sunggo
utut
baboy
kawitan
uleg
pagong

kalabaw
pusa
sisiw
manok
baka
buwaya

usa
aso
palaka
kiti-kiti
tuko
gansa
inahing manok
kab yo
butiki
matsing/unggoy
daga
baboy
tandang
ahas
pagong

carabao
cat
chick
chicken
cow
crocodile/
alligator
deer
dog
frog
tadpole
gecko
goose
hen
horse
lizard
monkey
mouse/rat
pig
rooster
snake
turtle

kutun iyukán kab-kábal	kuton uyukan barrairong	langgam bubuyog salagubang/ uwang	ant bee beetle
kulibangbáng arábat kagámay balaengán kulagáw kuraranding kulipátpat kútu átu apúngat banggaw sisibaw	kulibangbang igges gayaman ipes kuryat simot-simot kulalanti timel ulmog ngilaw dudon	paru-paro higad alupihan ipis kuliglig tutubi alitaptap pulgás hanip langaw balang/ tipaklong	butterfly caterpillar centipede cockroach cricket dragonfly firefly flea chicken flea fly grasshopper
kútu agukup kub-kubayán	kuto, lis-a lamok sinan kulibang- bang	kuto lamok gamu-gamu	louse, lice mosquito moth
babbalákay balagúbug aluki	lawwa-lawwa anay igges	gagamba anay uod/bulati	spider termite worm

Oras

Algaw Se Gabi

Ya Agbiláng Ta

Ya Pirà

1. Nágan oras ya anggayát naya mítang?
2. Alas nuwebe ki pagmakát.
Ala ona ki gidám.
Alas dos.

3. Mabayág pikam?
4. Nágan na oras sin?
5. Naládaw ka.

Duminggu
Lónis
Bidduwa
Pilu
Pimpát
Uillimma
Sábadu

1. Ania nga oras ti miting tayó?
2. Alas nueve iti bigat.
Ala una iti malem.
Alas dos treinta iti malem.
Alas kuarto kuarenta isingko
iti malem.
3. Mabayag pay?
4. Ania ti orasen?
5. Naladawkan.

Dominggo
Lunes
Martes
Miercoles
Huebes
Biernes
Sabado

1. Anang oras magsisimula ang pulong.
2. Alas nuebe ng umaga.
Ala-una ng hapon.
Alas-dos medya ng hapon
Alas kwatro-kwarenta'y singko ng hapon
3. Matatagalan pa ba?
4. Anong oras na?
5. Huli na kayo.

Linggo

Lunes

Martes

Miyerkoles

Huebes

Biyernes

Sabado

1. What time does the meeting start?
2. Nine in the morning.
1:00 in the afternoon.
at 2:30 pm
at 4:45 pm
3. Will it be a long time yet?
4. What is the time?
5. You're late.

Sunday

Monday

Tuesday

Wednesday

Thursday

Friday

Saturday

1. algaw/gabi
2. kídi algaw/nu gabi
3. kagídamen/kitu gabi
4. kaláwa/gabi kaláwa
5. tu isa ngalgaw
6. kitu gabi kagídamen
7. tu gidám kagídamen
8. gígibat
9. gabi
10. túlad gabi
11. danni láwa
12. pagmakát
13. agpapásu
14. balin agpapásu
15. nasirbut te mata

1. aldaw/rabii
2. ita nga aldaw/rabii
3. idi kalman/rabii
4. inton bigat/rabii no bigat
5. idi naminsan nga aldaw
6. idi naminsan nga rabii
7. idi kalman ti malem
8. sumipnget
9. sardam
10. tengnga ti rabii
11. parbangon
12. agsapa
13. tengnga ti aldaw, agmatuon
14. malem
15. anaglennek ti init

1. araw/gabi
2. ngayon/mamayang gabi
3. kahapon/kagabi
4. bukas/bukas ng gabi
5. kamakalawa
6. kamakalawa ng gabi
7. kahapon ng hapon
8. agaw-dilim
9. pagkalipas ng dilim
10. hating-gabi
11. madaling-araw
12. umaga
13. tanghali
14. hapon
15. paglubo ng araw

1. day/night
2. today/tonight
3. yesterday/last night
4. tomorrow/tomorrow night
5. day before yesterday
6. night before last
7. yesterday afternoon
8. twilight
9. after dark
10. midnight
11. dawn
12. morning
13. noon
14. afternoon
15. sunset

1. labit tala
2. kitu pagmakát
3. nu gidám
4. kiddi yin
5. daddán

1. tangalgaw
2. tangaligguwán
3. tangabúlán
4. isa nga dagun
5. tangalgaw
6. tangagabi

1. nu isa ngalgaw
2. inalgaw
3. kadagun
4. kidi dagun
5. nu isa nga dagun

1. itay laeng
2. itay bigat
3. inton malem
4. itan
5. madamdama

1. maysa nga áldaw
2. maysa a lawas
3. makabulan
4. makatawen
5. áldaw
6. rabii

1. addanto laeng ti áldaw
2. kada-áldaw
3. itay napan/napalabas a tawen
4. ita nga tawen
5. inton umay nga tawen

1. kanina
 2. ngayon umaga
 3. ngayon hapon
 4. ngayon
 5. mamaya
-
1. isang buong araw
 2. isang linggo
 3. isang buwan
 4. isang taon
 5. araw
 6. gabi
-
1. balang-araw
 2. araw-araw
 3. nakaraan taon
 4. ngayon taong ito
 5. sa susunod na taon

1. a while ago
 2. this morning
 3. this afternoon
 4. now
 5. later
-
1. one 24 hour period
 2. one week
 3. one month
 4. one year
 5. day time
 6. night time
-
1. someday
 2. everyday
 3. last year
 4. this year
 5. next year

isa	maysa	isa	1
duwa	dua	dalawa	2
tallu	tallo	tatlo	3
appát	uppat	apat	4
limma.	lima	lima	5
annam	innem	anim	6
pittu	pito	pito	7
walu	walo	walo	8
siyám	siam	siyam	9
sangapúlu	sangapulo	sampu	10
duwa púlu	duapulo	dalawampu	20
tallu púlu	tallopulo	tatlumpu	30
appát púlu	uppat a pulo	apatnapu	40
limma púlu	limapulo	limampu	50
annam púlu	innem a pulo	animnapu	60
pittu púlu	pitopulo	pitumpu	70
walu púlu	walopulo	walumpu	80
siyám púlu	siam a pulo	siyamnapu	90
megatut	sangagasut	isang daan	100
maríbu	sangaribo	isang libo	1000

munna	umuna	una	first
mekàduwa	maikadua	ikalawa	second
mekàlu	maikatlo	ikatlo	third
mekappât	maikapat	ikaapat	fourth
mamissân	maminsan	minsán	once
mamidduwa	mamidua	dalawang beses/ ulit	twice
mamillu	mamitlo	tatlong beses/ ulit	thrice
mamimpât	mamimpat	apat na beses/ ulit	four times
mamillimma	maminlima	limang beses/ ulit	five times
nakirad	masansan	madalas	often
man-manu	sagpaminsan	bihira	seldom
peyang	kanayon	malimit/palagi	always
nu duddûma	no dadduma	pagkaminsa/ paminsan-minsan	sometimes

busait

bilyon

salapi

písus

písus se bilyon

písus se salapi

limma písus

dies

beinte/piseta

singkuenta/salapi

pisos

uno bainte

uno singkuenta

singko pisos

diyes/diyes sentimos	₱ .10
bente/bente sentimos	₱ .20
singkwenta/singkwenta sentimos	₱ .50
piso	₱1.00
uno beinte	₱1.20
uno singkwenta	₱1.50
limang piso	₱5.00